

RIIGIKOGU

5. istungjärk. **Protokoll nr. 105 (15).**

1922 a.

Sisu: 1. Riigikogu liikme A. Hint'i küsimine Wabariigi Walitsusele saarte ja mannermaa ühenduse kohta. — 2. Juhataja teadaanne 2., 3. ja 4. päewakorra-punktide väljajätmise kohta. — 3. Eesti iseseiswa sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek haridusministeeriumi korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste väljaandmise ja õpetajate registreerimise asjus. Wastu wõetud. — 4. Haridusministri wastus 3-da päewakorra-punkti all esitatud arupärimise peale. — 5. Riigikogu liigete J. Wanja, E. Kägu ja O. Gustawson'i arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele Pärnumaa sotsialistliku noorsoouhingu sulgumise kohta Riigikohtu poolt. Tagasi lükatud. — 6. Riigikogu liigete J. Wanja, E. Kägu ja O. Gustawson'i arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele Wenemaa sotsialistliku föderatiivse nõukogude-wabariigi kodakondsusesse kuuluwa Leonhard Tiitsen'i wangistamise ja kaitsepolitsei prowokatsioonikohta. Tagasi lükatud. — 7. Teadaanne riigi 1922 a. eelarwe-osade arutamise järjekorra kohta õhtupoolisel koosolekul. — 8. Teadaanne sõjaringkonna-kohtu korraldawa kohtuistungi määruse är.kirja Riigikogu liikme S. Andrejew'i mitte wabastamise asjus koosseisu komisjoni andmise kohta. — 9. Järgmise koosoleku kindlaksmääramine.

Riigikogu koosolek 30. märtsil 1922. a. kell 10 h. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 75 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees **J. Kukk.**

Sekretääri kohal sekretäär **A. Tupits.**

Walitsuse lauas: haridusminister **H. Bauer**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, sõjaminister **J. Soots**, hiljem ilmub siseminister **K. Einbund.**

Koosolek algab kell 10.20 min. hom.

Juhataja J. Kukk: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele laiali jagatud. Päewakorra muutmiseks wõi täiendamiseks ettepanekuid ei ole, siis loen päewakorra wastu-wõetuks.

Riigikogu läheb esimese päewakorra-punkti juurde.

1. Rkl. A. Hint'i küsimine Wabariigi Walitsusele saarte ja mannermaa ühenduse kohta.

A. Hint (töer.) (loeb): Küsimine Wabariigi Walitsusele saarte ja mannermaa ühenduse kohta.

Enne sõda peeti ühendust saarte ja mannermaa wahel aurulaew „General Surowtsew'i“ abil, missugune laew eriti selle tarwis ehitatud ja ühenduse hoidmiseks rahuloldaw oli ja laewa eksploateerimine wõimaldas, peale kulude katmise, ka sissetulekuid Saare maakonnale.

Möödunud sügisel saadeti wäina ühenduse pidamiseks „Isabella“ nimeline wedurlaew, missugune, kui mitte jää-

lõhkuja, nõuetele ei wastanud. Ühendus katkes 2—3 nädalaks ja maakonnawalitsus pidi rahwa nõudmiste peale Wabariigi Walitsuse tähelpanu erakordselt juhtima.

Selle põhjal palun teatada, kuidas mõtleb Wabariigi Walitsus ühendust saarte ja mannermaa wahel alal hoida, nii et mitte nädalate wiisi ühenduse katkendust ette ei tuleks, mis rahwa majandust ja meeolu äärmuseni halwab.

2. Juhataja teadaanne 2., 3. ja 4. päewakorra-punktide väljajätmise kohta.

Juhataja J. Kukk: Järgmised päewakorra-punktid 2., 3. ja 4. — Wabariigi Walitsuse wastamised kolme küsimise peale, peawad välja jääma, sest välisminister on ootamata kutse saanud ära sõita.

Sellepärast järgneb päewakorra 5. punkt.

3. E. i. s. t. p. Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek haridusministeeriumi korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste väljaandmise ja õpetajate registreerimise asjus.

(Arupärimise-ettepaneku tekst: Haridusministeerium on oma kooliosakonna ringkirjaga 16. märtsist s. a. nr. 21193 ette kirjutanud Tartu ülikooli walitsusele, seminaraide ja teiste õpetajate ettevalmistamise asutuste juhatajale, maakonna ja linna kooliwalitsustele järgmist:

„Õpetaja kutsetunnistusi tuleb äärmise ettevaatusega välja anda, silmas pidades, et teadusline ning oskusline ettevalmistus üksl

ei ole küllaldaseks tagatiseks, et asutuse lõpetaja õpetajaks kõlbuline on.

Isikuile, kellest pedagoogika nõukogu kindlas arvamises on, et nad koolis või väljaspool kooli töötama hakkavad Eesti wabariigi wastu, kes eitawad meie demokraatlist riigikorda, või awalikku kõlbust, samuti isikuile, kes oma ulakuse poole kalduwa iseloomu omadustega kindlasti pahaks eeskujuks oleks, võib, kui nad wiimases klassis wiibiwad ja kooli õpekursuse rahuldawalt läbi wõtawad, teatawail juhtumistel ehk weel tunnistuse kooli lõpetamise kohta haridusministeeriumi poolt eraldi wäljatöötatud wormi järele wälja anda, kuid mitte mingil tingimisel õpetaja kutsetunnistust.

Et õpetajate ettewalmistuse asutustel ei tuleks aastate jooksul tööjõudu kuldada isikute peale, kellest lõppude lõpuks õpetajat ei või saada, waid kes ainult riigile suuri kulusid teewad, tuleb pedagoogika nõukogudel vähemalt iga aasta koolitöö lõpul ka alamate klasside kursuste õpilaste kohta küsimust kaaluda, kes neist peale asutuse kursuse lõpetamist koolitööle kõlbulikud oleks, kes mitte. Õpilased, kelle kohta jõutakse eitawale otsusele, tulewad kolme õpeasutustest wälja arwata ja üldhariduslisesse või mõnda erikooli teisel kutsealal juhutada.

Õpetajaid waliwail ja registreeriwail asutustel tuleb silmas pidada, et ülewal tähendatud puudustega isikuid õpetajaiks ei walitaks ega registreeritaks."

See ringkiri võimaldab pedagoogika nõukogudele õpilaste suhtes ja kooliwalitsustele õpetajate suhtes kõige awarama omawoli ja heaksarwamise järele talitamise, otse kohustab neid tarwitusele wõtma ilma igasuguste andmeteta, ainult arwamiste peale põhjendades, järske abinõusid, mis ulatawad õpilaste koolist wäljaheitmiseni ja koolilõpetamisel kutsetunnistusest ilmajäämiseni ning õpetajate registreerimata jätmiseni.

Leides sarnase kaswatusteaduslikult ja õiguslikult otse näkkulööwa aktiga olewat võimaldatud kõige awarama õpilaste ja õpetajate tagakiusamise ning kooli igasuguste poliitiliste ja muude intriigide tallermaaks tegemise, paneb E. i. s. t. partei Riigikogu rühm Riigikogule ette pöörduda Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1) kas on Wabariigi Walitsusel teada haridusministeeriumi 16. märtsi s. a. ring-

kiri nr. 21193, mis sihitud õpetajate ja neid ettewalmistawate asutuste õpilaste wastu,

2) mis kawatseb Wabariigi Walitsus ette wõtta sarnaste nähtuste kõrwaldamiseks haridusministeeriumi tegewusest,

3) kas ja kuidas kawatseb Wabariigi Walitsus kindlustada õpetajaile ja neid ettewalmistawate õpeasutuste õpilastele nende õigused ja töötingimised?

Paneme ette wõtta see arupärimine Riigikogu ligema arupärimiskoosolekü päewakorda.

Tallinn, Toompea. 22. märtsil 1922 a.

E. i. s. t. p. Riigikogu rühma nimel:

(Allkirjad) J. Piiskar,
P. Keerdo,
A. Hansen."

Juhataja **J. Kukk**: Sõna on arupärimise toetamiseks rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Meie arupärimise-ettepanek põhjeneb haridusministeeriumi ringkirjal õpetajate kutsetunnistuste wäljaandmise ja õpetajate registreerimise asjus. See ringkiri on saadetud haridusministeeriumi kooliosakonna poolt 16. märtsist s. a. nr. 21193 all ja on alla kirjutatud härra haridusministri, kooliosakonna juhataja ja wastawa osakonna sekretäari poolt. See ringkiri, kui tema maksma jääb, paneb maksma Eestis sarnase korralduse, mille sarnast isegi õndsas Kasso päewil ei olnud. See ringkiri on adresseeritud Tartu ülikooli walitsusele, seminaaride ja õpetajate ettewalmistuse asutuste juhatajaile, maakonna ja linna kooliwalitsustele. Ringkirjas nõutakse, et loetletud asutused ei saadaks koolipõllule töötama isikuid, kes poliitilisel ehk mõnel muul põhjusel kahjulikud woiwad olla. Kuidas nüüd õpetajad selle kohta saawad selgusele jõuda, sest siin on tegemist isikutega seitsme-, kaheksateistkümnene aasta wanaduses, kes koolist lahkuwad ja koolipõllul töötama hakkawad. Õpetajatel on täiesti wõimatu teada, mis sarnane isik aegade kestes tegema ja kuidas ennast ülewal pidama hakkab.

Edasi öeldakse ses ringkirjas, et õpetajate kutsetunnistusi tuleb äärmise ettewaatusega wälja anda, et teaduslisest ning oskuslisest ettewalmistusest ei ole küllalt, et isik õpetajaks kõlbaks. See on ringkirja lähtekoht. Tõuseb küsimus: mis oleks siis küllaldane selleks, et inimene õpetajaks kõlbaks? Edasi öeldakse, et ei

wõi olla õpetajaks isik, kellel puudub eetiline enese distsipliin. Mis selle all mõeldakse ei selgu tähendatud ringkirjast mitte. Kas mõeldakse selle all kristliku erakonna eetikat, wõi mingit muud eetikat, jääb arusaamatuks. Kuidas aga hinnata ja kätte saada seda eetilist enese distsipliini jääb küsimuseks. Kui keegi näituseks, ministrite lauast hüüab Riigikogu liikmele „uulitsapoiss!“ — on see eetiline, wõi mitte? Ringkiri ei anna mingit mõõdupuud.

Kui waadata edasi, kellele haridusministri ringkirja põhjal õpetaja kutsetunnistuse wõib anda, siis leiame, et ringkiri asetab inimesed, kes on mõelnud walida enesele õpetaja kutse, wõi kes on juba tööle asunud koolidesse, omawoli mõju alla, sest öeldakse otsekohe: „isikuile, kellest pedagoogika nõukogu kindlas arwamises on, et nad koolis wõi väljaspool kooli töötama hakkawad Eesti wabariigi wastu, kes eitawad meie demokraatlist riigikorda wõi awalikku kõlblust, sanuti isikuile, kes oma ulakuse poole kalduwa iseloomu omadustega kindlasti pahaks eeskujuks oleks, wõib, kui nad wiimases klassis wiibiwad ja kooli õpekursuse rahuldawalt läbi wõtawad, teatawail juhutamisel ehk weel tunnistuse kooli lõpetamise kohta haridusministeeriumi poolt eraldi väljatöötatud wormi järele wälja anda, kuid mitte mingil tingimisel õpetaja kutsetunnistust.“ Õpetaja kutsetunnistuse wäljaandmine põhjeneb seega ainult pedagoogika nõukogu heaksarwamise peal. Ei nõuta fakte, ei üksikasjalisi andmeid teatawa õpilase kohta, waid wõidakse talitada heaksarwamise järele, see tähendab, omawoliliselt. Tuuakse ette ainult arwamine ilma mingisuguste andmeteta. On küllalt, kui arwatakse, et õpilane wõib hakata Eesti wabariigi wastu töötama. Wõib olla on härra haridusministril ja kristlikul erakonnal wõimalik ette kuulutada, nagu piibliajul, mis kellegist inimesest aastakümnete pärast saab. Wõib olla, on praegune haridusminister tõesti hakanud prohweti wiisil ette kuulutama ja on temale wõimalus antud südamed ja neerud läbi katsuda. Senni ei ole aga härra haridusminister oma wõimisi selfel alal weel awaldanud ja see annab põhjust arwata, et ka temal neid ei ole, nagu teistelgi surelikkudel. Aga mille peale saab siis põhjendada, et teataw õpilane hakkab aastate pärast wabariigi wastu töötama? Teie ringkiri nõuab aga selle kindlakstegemist.

Waatame edasi, kes on siis riigiwastased. Kas spekulandid, kes, näituseks, wahekorra Wenemaaga ära rikuwad ja sekeldusi toowad? Minu arwates on just nemad riigiwastased. Kas on need riigiwastased, kes praeguse walitsuse poliitika wastu on ja nõuawad teistsugust walitsust? Wõib olla, et nad rohkem Eesti wabariigi poolt töötawad, kui ministrid, kes sarnaseid ringkirju wälja saadawad. Ei olda ju rahul sarnase hariduspoliitikaga, nagu ei olda ka rahul praeguse välispoliitikaga ja sõjawäe korraldusega jne. Rahwaerakond ei ole rahul, tööerakond ei ole rahul, põllumehed ei ole rahul, kristlased ei ole rahul. On nad seega riigiwastased? Pahemalt tiwalt on kõneldud alatasa sellest, et walitsusega, kes sarnast poliitikat ajab, leppida ei saa. (O. Amberg (kristl.): Teie ei lepi ju riigiga ka.) Meie oleme alati rõhutanud, et meie praeguse walitsuse poliitikaga rahul ei ole. Walitsus ja riik on kaks ise asja. Tuleb wälja, et kõik need ringkonnad, kelle esitajad praegu siin istuwad, on riigiwastased. Haridusminister leidis ju Tapa noorsoo karskuskoosolekugi olewat wäga riigiwastase. Nii wõib iga kodaniku kohta öelda, et ta Eesti riigi wastu töötab. Ette toodu tõendab, et siin omawolile awar piir antakse, kuna teiselt poolt mingit kaitset ei ole selle omawoli eest. Oletame, et kord teised kombinatsioonid tekiwad ja pahempoolne walitsus luuakse, mis Teie, härra Bauer, siis teeksite? Kas oleksite selle pahempoolse walitsusega nõus, wõi asuksite wastarinda ja oleksite riigiwastane? Kui Teie tahate kõiki neid, kes praeguse demokraatiaga rahul ei ole, koolipõllult kõrwaldada, siis käite warsti mööda tühje koolimaju ja wilistate. Teil ei ole siis enam õpejõude üldse. Sarnaseks on kujunenud see rekwiit, mis härra Riigiwanema arwates nii tähtis pidi olema. Edasi neate Teie oma ringkirjas ära kõik need, kes eitawad awalikku kõlblust. Aga mis on siis see awalik kõlblus? Kui näituseks kristlik auto jookseb wastu posti joobnud waimulikkudega, on siis see kõlbline nähtus wõi mitte? Teie näituseks teete suure numbri ja walate tuld ja törwa noorsoo peale sellepärast, et seal olla oksendatud. Aga mis tehti wabaduspäewal, mis tegid wabadusristi kawaleerid? Weel rohkem. Wiljandis ühe wastmiljonääri õhtusöögil oksendas üks waimulik Lõuna-Eesti pastorite hulgast mitte seina ääres, waid otse pidu-

laual taldrikule. Seda ei nähta. Need mehed kirjutawad teistele kõlbluse ja eetika reeglid. Nähtakse pinda teiste silmas, aga palki oma silmas mitte. Talitatakse selle moraal järele, et kui härra enese täis joob, siis on ta ainult lõbusas tujus, aga kui seda teeb õpilane, siis öeldakse, et see siga on enese täis joonud. Kui teie sarnase moraal seisukohalt hakkate hindama õpetajaid ja õpilasi, siis härra haridusminister, tuleks Teil wist kõige pealt oma lähemas ümbruses ümber waadata. Sest kui, näituseks, haridusministeeriumis wastutawal kohal on isik, kes oma naise enese juurest on ära saatnud ja nüüd teistega elab, on see siis kõlbline nähtus? Kui tultakse haridusministeeriumist kõlblust õpetama ja kõlblusest rääkima, siis koristatagu enne haridusministeerium ise puhtaks. Oleks waja, et teie kategooriliselt ütleksite, kas on sarnaseid nähtusi ja isikuid haridusministeeriumis wõi ei ole? (Wahelhüüe pahemalt poolt: See on wist proowiabielu.) Wõib olla, aga see proowiajajärk on juba õige kaua kestnud, igatahes üle aasta. (Haridusminister H. Bauer: Ärge segage ennast teiste perekonna asjadesse.) Teile olgu aga lubatud teiste perekonna asjadesse ennast segada! Kuidas teie tahate siis hinnata õpilaste wõi õpetajate juures kõlblust ja moraal, kui teie ennast nende perekonna asjadesse ei sega? Waadake, see ongi see walus koht, mis teid endid juba lõikab. Teiste perekondadesse teie tahate ennast segada, aga ärgu teised julgegu ministeeriumi wastutawaid isikuid puutada. Aga see on ju hontentoti moraal: „kui mina söön sinu naise, siis on kõlblik, aga kui sina sööd minu naise, siis ei ole see mitte kõlblik.“ (Naer.) Mille järele teie siis kõlblust hindate? Kui näituseks waimulikud, kes teile ligidal seisawad, mööda lõbumajasid aelewad, on see siis kõlbline nähtus? Wõiks teile lugusid sellest jutustada, kuidas need ringkonnad, kes teile väga lähedal seisawad, ennast kõlbluse suhtes üles peawad. Ja kui see nii on, kui need, kes ennast otsekohe kõlbluse apostlitena peaksid tundma, ise mitte kristliku kõlbluse nõudeid ei täida... (M. Martna (sd.): '6. käsk kaotatakse ära.) Ja pannakse asemele 11. käsk praeguse ringkirjaga. Ei anta mingit mõõdupuud, waid öeldakse lihtsalt, kes eitawad awalikku kõlblust. Tähen-dab, et kui keegi piiblimoraali ei tunnista,

aga ise kõlbliselt elab, siis wõidakse ta juba ametist lahti lasta? Teie moraal on mäda. (J. Hünerson (põl.): Aga ise Teie käite selle järele.) Minu moraal on tingitud teistest lähtekohtadest.

Edasi tahetakse minema kihutada kõik, kes on ulakuse poole kalduwa iseloomuga. Härra Bauer on wist omal ajal õppinud Tartu ülikoolis, nii et tema peaks teadma Tartu üliõpilaste elu ja ta peaks teadma, et teoloogia fakulteedi üliõpilased, pärastised pastorid, on tihti üliõpilaste joomingute ja teiste mürgelite korraldajad olnud. See kõik aga ei takista neid pärast waga nägu tegemast, kui nad kantslisse astuwad. Teie seate oma nõudmised ainult neile, kes koolidesse tööle lähewad. Mispärast ei nõua te siis kõigilt seda? Mis õigus on näituseks pastoritel ja teoloogia fakulteedi üliõpilastel pummeldada ja ennast kõlbluswastastel ülewal pidada, kuna matemaatika ehk loodusteaduse üliõpilased, pärastised kooliõpetajad, seda mitte ei wõi? Miks tõmmatakse teistsugused piirid neile, kes kawatsewad koolipõllule tööle asuda, kui neile, kes tahawad hingekarjased olla? (Wahelhüüe: Jumal annab neile andeks.)

Ringkirjaga takistatakse elukutse walmist, ehk see küll põhiseaduse järele lubatud on. Kuid asi on iseenesest weel hullem — alaealistelt lastelt nõutakse us-tawuse tunnistust küll poliitilise meelsuse suhtes, küll demokraatia suhtes, küll kõlbluse suhtes. Härra minister oleks enne eksami pidanud kõik need küsimused kooli õpeprogrammi üles wõtma ja nendega õpilasi enne tutvustama. Senni on rõhutatud, et kool peab olema väljaspool poliitikat, kuid nüüd tehakse kool partei poliitika tallermaaks. Kuidas saab õpilane selgeks teha, kas tema iseseiswate, kommunistide, wõi mõne teise partei poole hoiab, kui tal nendest aimu ei ole. Kuidas saab ta ütelda, kas ta on kristliku, wõi mõne teise erakonna poolehoidja, kas talle meeldib praegune demokraatlik kord, wõi mitte, kui ta neid ei tunne, hinnata ei oska? Teie nõuate seminaari alamklasside õpilastelt, kes alles 14—15-aastased, poliitiliste parteide programmi tundmist, aga ei luba neid tutvuneda parteidega. Ühelt poolt hoiate ära, et õpilased ei tohi poliitiliste küsimustega tegemist teha, teiselt poolt nõuate, et neil tingimata peab sel alal teadmisi olema. Härra haridusminister läheb weelgi kaugemale. Ringkirjas

loeme: „Et õpetajate ettevalmistamine riigile suuri kulusid teeb, siis tuleb pedagoogika nõukogudel vähemalt iga aasta koolitöö lõpul ka alamate klasside õpilaste kohta küsimust kaaluda, kes neist peale asutuse kursuse lõpetamise koolitööle kõlbulikud oleks, kes mitte. Õpilased, kelle kohta jõutakse eitawale otsusele, tulewad kohe õpeasutusest välja arwata ja üldhariduslistesse wõi mõnda erikooli teisel kutsealal juhtida.“ Jällegi peab kolme- neljateistkümne aastaste õpilaste kohta arwamiste kaudu otsustama. Ja nende põhjal tehakse inimesele elukutse omandamine wõimatuks. Kui Teie juures, härra minister, sel ajal, kui Teie koolipingil olite, ka sarnaseid arwamisi oleks toimetatud sarnaste ringkirjade põhjal, siis oleksite wististe jäänud Eesti talumatsiks, siis ei oleks Teie wist mitte jõudnud sinna maale, kuhu Teie jõudnud olete. Isegi kuulsa Kasso ajal ei opereeritud ainult arwamistega. Nõuti küll õpetajailt poliitilist ustawuse tunnustust, aga õpilasilt ei nõutud seda. Kuigi õpilasi tihti koolist välja heideti, siis ei sündinud see harilikult mitte nii, nagu nüüd, kus haridusnõunik ligi 150 õpilast ühe käeliigutusega koolist välja heidab ja siis wõimaldatakse neile amnestiat anda ja kooli wastu wõtta neid, kelle nägu meeldib. Tsaariajal käis ikka uurimine eel ja väljaheitmine järel. Siis toodi ette ikka mingisugune põhjus ja wormuleeriti väljaheitmise otsus: neid ja neid põhjusi, neid ja neid motiive arwesse wõttes jne. Teie aga ütlete: Meie arwame, et teist 4 ehk 5 aasta pärast õpetajat ei saa ja sellepärast olge head, kolige. (W. Linnamägi (kristl.): Igal arwamisel peab ometi alus olema.) Meie teame väga hästi, missugustel alustel teie arwamised on: ühe õpilase wastu on see arwamine niisugune, teise wastu teistsugune. Ärgu räägitagu siis mitte demokraatiast, waid minister üteltu otsekohe: kes julgeb mitte rahul olla minu isewalitsuslikkude heaksarwamisega, selle koht ei ole koolipõllul. Kui Teie, härra Linnamägi, ajalehti loeksite, siis näeksite, et asi ses suhtes väga kurb on. Liiguwad jutud, näituseks, et Tallinna õpetajate seminaari wanema klassi õpilaste kohta on wõetud sarnane seisukoht, et ei tule ühelegi meesõpetajale õpetaja kutsetunnistust välja anda. Kui pedagoogika nõukogu seda teekski, siis ei lubawat ministerium neid tunnustusi mitte makswaks lugeda. Seminaari wa-

nema klassi õpilased on täbarasse seisukorda pandud, nad on kooli lõpetanud, aga kutsetunnistust neile ei anta.

Ka õpetajaid, kes juba ametis, wõidakse igal juhtumisel ametist tagandada, samadel motiividel, millepärast neid kutsetunnistustest ilma jäetakse, — heaksarwamise põhjal. Kui, näituseks, keegi haridusosakonna juhatajatest arwab, et mõni õpetaja tulewikus ehk küllalt „ustaw“ ei ole, siis on tal õigus see õpetaja registreerimata jätta. Ma rõhutan jälle, et isegi tsaariajal nõnda ei talitatud. Isiklikult wõin ma ütelda, et minul kaks kolm korda tuli waja poliitilise kahtluse all olles poliitilise ustawuse tunnustust nõutamas käia. Kui mul korda läks selgeks teha, et ilmasüüta olin, anti mulle ustawuse tunnustust välja. (O. Strandman (töer.): Nii kergelt see asi küll ei läinud.) Jah, kui tarwilikud dokumendid ette näidata olid, anti ustawuse tunnustust. Ma ei tea, kuidas Teiega lugu oli, aga mina igatahes olen nõnda ustawuse tunnustuse saanud, mul on need dokumendid weel alles, wõin neid isegi näidata, kui waja. Ma ei taha mitte waielda selle üle, kui raske ehk kerge oli kellegil seda tunnustust saada. Seal nõudis haridusministerium küll poliitilise ustawuse tunnustust, kuid selle „ustawuse“ kindlakstegemine ja tunnustuse väljaandmine oli teiste asutuste käes. Nüüd aga on poliitilise ustawuse hindamine läinud haridusministeriumi kätte, õigemini, haridusministerium on selle enese kätte wõtnud. Ma ei tea, missugune aparaat tal selleks olemas on ja kuidas ta inimeste südamed ja neerud läbi waatab. Enne kogus teateid ustawuse kohta teataw asutus ja kui isiku kohta kahtlust polnud, sai talle ka ustawuse tunnustust välja antud. Nüüd on aga see kohustus, see tähendab salapolitseiõlesanded pandud haridusministeriumile alluwate ametnikkude peale ja haridusministeriumil peab olema salapolitseiõline aparaat, mille kaudu ta ustawust hindab. Kas see ongi see moodne kaswatus, kus ühelt poolt korraldatakse spionaashi õpetajate kui ka õpilaste suhtes ja õpetajad peawad olema üht aega spioonid ja kohtunikud. Isegi kohtu poole ei saa õpetaja kui ka õpilane enese kaitseks mitte pöörata, sest kohus ei saa seal midagi ära teha, kus otsus on tehtud arwamise põhjal. Koolist on tehtud asutus, kelle esimeseks ülesandeks jääb iga-

suguste salateadete kogumine. Kuidas see härra haridusministri arusaamisega eriti moodsa kasvatuse suhtes ning kristliku ilmawaatega kokku käib, see jääb mulle täitsa arusaamatuks. Sarnases olukorras ei wõi olla juttu mingisugusest wabast ja iseseiswast koolist, waid wõib ütelda, et kool on muutunud kristliku erakonna lokaaliks. Neid asjaolusid arwesse wõttes teen rühma nimel ettepaneku, see arupärimine wastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Selle arupärimise wastuwõtmise poolt on 27 häält, sellega on ta wastu wõetud.

Sõna on härra haridusministril arupärimise peale wastamiseks.

4. Haridusministri wastus 3-da päewakorra-punkti all esitatud arupärimise peale.

Haridusminister **H. Bauer**: Austatud Riigikogu liikmed! Selle pika kõne kohta, mis härra Piiskar siin pidas,

lubage mulle mõnda asja walgustada. Härra Piiskar küsis siin, et kas haridusministeeriumil oli õigus sarnast ringkirja wälja anda. Ma pean tähendama, et haridusministeeriumil oli õigus seda wälja anda ja teiseks oli ta kohustatud seda wälja andma. Meil maksab praegu seminaride kohta weneaegne seadus ja selle seaduse § 2406 ütleb järgmist: Kaswandikud, kes õpekursuse lõpetanud, saawad nõukogu otsuse järele õpetaja kutsetunnistused. Wene keeles on otsekohe öeldud „po udostojeniju“, mitte aga lihtsalt „po postanowleniju“; see tähendab, „kui nad selle wääriliseks arwatakse“ ja selle sama seaduse § 22 kõlab järgmiselt: „Seminaari lõpetajatele, kes algkooliõpetaja kutse wääriliseks arwatakse, antakse seminaari pedagoogika nõukogu poolt tunnistused, mille juures arwesse wõetakse õpilaste edasijõudmine teadustes ja nende waimlike arenemine ning praktilised tööd tunniandmises wiiimasel õpeaastal, kui ka nende kõlblised omadused, mida kaswandik seminaaris õppimise ajal awaldanud.“

See tähendab, et kutsetunnistuse wäljaandmise juures ei wõeta mitte üksi arwesse õpilase teoreetilist arenemist, waid ka õpilase kõlblised omadused, mis tal seminaaris õppimise ajal ilmsiks tulnud. Ma pean weel selle peale tähelepanu juhtima, et ei tule mitte ära segada lõputunnistust ja kutsetunnistust. Lõputunnistus antakse siis, kui isikul on teatawad

teadmised omandatud, mida ta wõib praktilise töö juures tarwitada. Kutsetunnistus on aga hoopis teistsugune. Isikud, kes ülikooli lõpetanud õigusteaduse osakonnas ei ole weel mitte kohtunikud, waid peawad enne selleks saamist weel eraldi kohtuniku eksami ära andma. Niisamuti ei saa keeleteaduse osakonna lõpetaja õpetaja kutsetunnistuse, waid peab selleks eksami tegema. Niisamasugune kord on ette nähtud ka seminaaris. Praegu funktsioneeritwa korralduse järele, mida teie, austatud Riigikogu liikmed, tunnete, on iga seminaari õpilane alampäikes klassides üks-kaks aastat proowi peal. Mille järele siis ta järgmisesse klassi üle wiiakse ehk teatatakse, et ta õpetajaks ei kõlba ja koolist lahkuma peab.

Siis tahaksin tähendada weel selle kohta, mis härra Piiskar Tapa karskuskõne kohta awaldas. See on teada, et see mitte puhas karskuskõne ei olnud, sest kui karskuse instruktor protestiawaldusele üles kutsus õpilasi selle wastu, et Wabariigi Walitsus Prantsusmaaga kaubalepingu teinud on, ei kuulu see juba mitte karskuskõnede alla. Niisugune protesti awaldamine õpilaste poolt on minu arwamise järele täitsa lubamatu. Karskuse keskkomitee esitajaga läbirääkimise juures selgus, et komitee minuga täiesti ühel nõul on. (J. Piiskar (is.): Ajad on muutunud.) Jah, ajad on muutunud, alles mõne aasta eest olla härra Piiskar Pärnus sinise äärega mütsi kordiga kannud ja waimustusega „Jumal keisrit kaitsegu“ laulnud ja teisi ka laulma kihutanud — nagu näete, ajad on muutunud.

See oli siis asja wormiline külg ja selles küsimuses oli haridusministeeriumil täieline õigus niisugust ringkirja wälja anda. Niisamuti on ministeerium moraalset selleks kohustatud, kuid tema tarawus pole mitte wastasinnas olewate isikute kohta juhitud, ka perekonna elusse pole tahetud tungida, nagu siin tähendati, ka mitte spionaashi ei mõelda siin tarwitada. Spionaash on Teil, härra Piiskar, igatahes paremini korraldatud — Teie teate, mis Tallinna seminaaris on tehtud, Teie teate isegi rohkem, kui haridusminister on kõnelenud. Jah, spionaash on Teil hästi korraldatud, kuid faktid on halwasti edasi antud. Mis puutub ringkirja, siis on siin selgesti öeldud, kellele lõputunnistust mõeldakse anda. On isikuid olemas, kes otsekohe eitawad nii meie noort wabariiki, kui ka praegust riigikorda.

mille ülesehitamisel praegu walitsuse erakondade liikmed igatahes rohkem kaasa töötanud on, kui Teie, härra Piiskar. Kui nüüd seda suure waewaga ülesehitatud väikest riiki sel kombel hakatakse maha kiskuma, siis ei tohi Wabariigi Walitsus seda iseenesest mõista mitte lubada.

Mitte kõik meesõpilased Tallinna seminari wanemast klassist ei jäeta ilma kutsetunnistusest, waid osa neist, kes eitawad meie väikest wabariiki, öeldes, saab näha, mis Eesti riigist siis järele jääb, kui niisugused kotkad siit välja lendawad, kui meie oleme. Kas on võimalik niisuguseid rahwa hulka saata, minge ja walgustage rahwast. Siin peame riigikaitse peale mõtlema, ilma et sellepärast tarwis oleks salapolitsei arwu suurendada. Ei wõi ka mitte välja lasta seminaristid, kes awalikult kõlbluse wastu töötawad. Enam kui üks on olemas, kes kõlblusele näkku lööwad. Ma ei kõnele mitte piibli moraalist, waid kõlblusest, sest ka need, kes piiblit ei loe, peawad teadma, mis kõlblus on. Kui meil ulaka ehk kõlbluswastalisega tege mist on, siis peab energiliselt selle wastu üles astuma. Ja niisuguseid juhtumisi on palju, neile peaks siis härra Piiskari ettepanekul kõigile kooliõpetajate kutsetunnistust välja antama. Ma pean alla kriiputama, et meie õpetajate rõhuw enamus täidab oma kohust riigi ja õpilaskonna wastu ustawalt ja kohusetruult. Muidugi on wäljawõtteid olemas ja just nende wastu on see ringkiri sihitud. Toon paar näitust, mis selgitawad, et seda ringkirja oli waja välja anda. Ettetoodawad juhtumised on sündinud wiimase paari nädala jooksul. Kui üks õpilane tuleb täiesti purjus kooli ja teda sealt välja aetakse, siis protesteerib üks õpetaja tema wäljaajamise wastu. Kui temale tähendati, et ta terwet õpetajate kogu sellega haawab ja seda pealegi õpilaste juuresolekul teeb, siis hakkas tema weel terawamate wõtetega selle pedagoogika nõukogu otsuse wastu protesteerima. Teie nimetate teda pedagoogiks, kuid mina nimetan teda demagoogiks. (J. Annusson (tõer.): Mis andmete peale Teie põhjendate?) Mina räägin seda täiesti protokollil põhjal ja see on täiesti sündinud fakt. Üks teine nähtus. Naisõpetaja tantsib õpilastega mittelubatud pidul kell 3—4 wahel öösel orkestri saatel, mis kahes kontrabassist ja trummist koos seisab. Muusikandid olid sel pidul isegi

aluspesu wael. Teie muidugi nimetate seda eetiliseks ja esteetiliseks. Kolmas nähtus. Koolides õpetatava kodulootunni materjaal on niisugune, et teda haridusministeeriumis naismasinakirjutajatele mitte ei saadud ümber kirjutada anda, sest ta oli nii piinlik, ja meesõpetaja kirjutas selle teksti ümber. (Hüüe keskelt: Lugege see materjaal ette! Naer.) Ma pean tähendama, et emasekoera poegimise asi selle juures weel naljamäng on. (W. Linnamägi (kristl.): Kas tõesti?) Neljas juhtumine. Kooliõpetaja wõrgutab oma wanemaklassi õpilast ja üks teine õpetaja antakse kohtu alla õpilase wägistamise katse pärast. Just nende wiimaste wastu on minu ringkiri sihitud, ja nad peawad koolipõllult kaduma. Sellele seisukohale on asunud ka keskkoolide juhatajad. Keskkooli juhatajate koosolekul, mis alles mõne päewa eest lõppes, wõeti wastu ühelhäälel järgmine resolutsioon: „Isikute wastu, kes meie riigikorda eitawad, kes ennast kõlbluswastaselt ülewal peawad wõi ulakuse poole kalduwad, tulewad kõige kindlamad abinõud tarwitusele wõtta, õpetajate kohtadelt tulewad niisugused isikud eemal hoida.“ Sel koosolekul olid wäga mitmesuguse ilma waatega isikud, nende hulgas olid ka teie fraksiooni esitajad, kuid ettelõetud resolutsioon wõeti kõikide poolt ühel häälel wastu. Kui mingisugune otsus õpilaste kohta tehakse, siis sünnib see pedagoogika nõukogus, kus midagi ilma kaalumata ära ei otsustata. Et Teil, härra Piiskar, kui õpetajate liidu juhatuse liikmel, pedagoogika nõukogu wastu sarnane haawaw umbusaldus on, selle wastu protesteerin mina ja naelutan seda fakti siin kinni.

Sellega olen mina wastanud arupärijate kolme küsimise peale. Wõin ainult ühte ütelda Wabariigi Walitsuse nimel, et haridusministeeriumi ringkiri on antud täiesti seaduslisel alusel.

Juhataja **J. Kukk**: Kas arupärijad on seletusega rahul?

J. Piiskar (is.): Arupärijate nimel teatan, et meie selle seletusega mitte rahuldatud ei ole ja panen ette läbirääkimisi kohe awada.

Juhataja **J. Kukk**: On ettepanek tehtud läbirääkimisi kohe alata. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on otsustatud läbirääkimisi kohe alata.

J. Piiskar (is.): Härra haridusminister seadis siin üles kaks küsimust: kas oli tal 1) õigus ja 2) kohus sarnast ringkirja anda? Wene seadused, millega tema opereerib, wististe wõimaldavad seda teha. Kuid see on väga halb at-testatsioon, kui opereeritakse tsaariaegsete seadustega. Ta tõi siin ette mitu näitust, mis selle ringkirja wäljaandmist pidid õigustama. Sarnaseid juhtumisi tuleb ette, kuid nende wastu ei saa wõidelda niisuguste ringkirjadega. Tõuseb, näituseks, küsimus, kas ei ole õpilased sarnasesse õhkkonda wiidud, et nemad purjus olekus kooli tulewad. Õpetajate ringkonnas tõendatakse väga laialt, et õpilaste purjusolekus koolitulemine siis algas, kui koolipingile tagasi pöörasid õppur-sõdurid, kellele sõjawäes jagati tubaka ja wiina portsjonid. Kui õpilane ka pärast neid edasi tarwitab, ja kui sellest tema kohta järeldused tehakse, siis on see jällegi hoop rööpaseadja pihta. Kui selle pahe wastu tahetakse wõidelda, siis hakatagu õigest otsast peale ja juhitagu kõige pealt esimene hoop enese pihta, aga mitte õpilase pihta. (Haridusminister H. Bauer: Mis temaga siis teha tuleb?) Kui Teie, härra haridusminister, oleks näidanud, et need õpilased kõrwaldatakse teiste hulgast, et nad mitte teiste peale ei saaks oma kahjulikku mõju awaldada, ja wõetakse rawitsemise alla, siis oleks sellega wõinud nõus olla. Aga ainult karistada — see ei ole pedagoogiliselt mitte õige. Kui õpilased on üldise meeoleolu ja silmapilgu ohwrid, siis ei tule mitte nende wastu kõige järsumaid abinõusid tarwitada. Aga jätame ka selle kõrwale ja ütleme, et haridusministeerium toimetab koolis täiesti õieti, siis tekib ikkagi küsimus, milleks on tarwis niisugune ringkiri, mis heaksarwamisele woli annab. Oleks küllalt olnud ringkirjast, et kui õpilane on ennast nii ja nii ülewal pidanud, siis tuleb ta kõrwaldada. Teie tähendate aga ainult arwamiste peale, ju siis teil neid fakte ei ole. Teie ütlete, et teate naisõpetajat, kes kahe kontrabassi wõi trummi saatel öösel on tantsinud. Teil on fakt, millest järeldusi wõite teha, milleks siis siin weel arwamised. Niisama õpilase wägistamiskatse jne. Fakt on olnud ja see käib kohtu alla, miks peab seda küsimust arwamistega lahendamata? See ongi asja halb külge, et mitte faktide põhjal ei otsustata, waid arwamiste põhjal. Härra haridusminister püü-

dis mind torgata wäitega, et meil olla küll väga hea agentuur, aga siiski mitte-täpepsed teated. Tema ei lükanud aga neid teateid ümber, mis Tallinna seminaari õpilasi puudutasid. Tähendab, minu andmed olid õiged. Missuguste andmetega härra haridusminister rehkendab, sellest jutustab see halekuulus emasekoera poegimise lugu. Kas härra haridusminister mitte ei ütleks, keda tema selle all mõtleb ja küsin seda sellepärast, et siis asjale oleks wõimalik seaduslikku käiku anda. (Wahelhüüe: A metlik materjaal on olemas!) Tooge see materjaal. Mina aga tean väga hästi, et see jutt lasti lendu selleks, et teatawat õpejõudu koha pealt wälja süüa. Ja kui seda alatasa korratakse, siis sunnib see ka teie teiste materjaalide juures kahtlema. Peab ütleva, et see tagapind väga madal on, millelt teie materjaale hinnatakse. Ja kui teie ise leiate, et sarnaseidki materjaale ei saa tarwitada, ning jätate heaksarwamise, siis peame meie rõhutama, et sarnane hariduspoliitika on kõik muu, kuid mitte haridustöö tegemine koolides. Meie leiame, et Riigikogu peaks, kui tal mitte ükskõik ei ole, kuidas koolides talitatakse, oma sõna ütleva, ta peaks härra haridusministrile ütleva, et sarnast hariduspoliitikat otstarbekohaseks ei peeta. Selleks panen ette wastu wõtta järgmine üleminekuwormel: „Ära kuulates haridusministri seletuse arupärimise peale haridusministeeriumi korralduse kohta õpetajate kutsetunnistuste wäljaandmise ja õpetajate registreerimise asjus, tunnistab Riigikogu selle mitterahuldawaks, peab tarwilikuks, et walitsus selle ringkirja wiibimata ära muudaks ja läheb päewakorras edasi.“

E. Martinson (sd.): Haridusminister on põhjendanud oma ringkirja wälja-saatmist sellega, et on wahe kutsetunnistuse ja lõputunnistuse wahel. Toodi ette asjaolu, et ülikooli lõpetamisega ei saa weel kätte kutsetunnistust. Mina leiain, et see wõrdlus mitte maksew ei ole seminaari lõpetajate kohta. Olen ise õpetaja, aga seminaari kursuse lõpetamise korral mulle peale lõputunnistuse mingisugust muud kutsetunnistust ei antud. Kuid siin ei ole tähtis asja wormaalne seisukord, waid sisuline külge. Ma ei hakka ka seda üksikasjaliselt arwustama, waid tahaksin Riigikogu tähelpanu juhtida selle peale, et härra haridusminister mitte täiesti õieti faktidega ümber käinud

ei ole. Muuseas toodi ette Tallinna õpetajate seminaari õpetaja Jansen'i tagandamise asi. Mind on mitmelt poolt selle asja kohta informeeritud, ilma et ma selleks mingit spionaashi korraldanud oleks. On tulnud otsekohe minu, kui Riigikogu liikme poole juba järgmisel päeval, kui Jansen tagandati. Olen ka pedagoogika nõukogu liikmete arwamist selles asjas kuulnud ja nõnda tohin loota, et ma kurnis objektiivselt asja wõin walgustada. (W. L. Innamägi (kristl.): See ei käi päewakorda.) Tahan seda siiski näitusena ette tuua, aga kui juhataja minult sõna ära wõtab, siis ei saa ma mitte näidata, kui wõrd kergesti see asi siin walgustati. Arwan, et mul õigus on selles osas tõtt jalale seadida.

Asjalugu oli järgmine: Weebruarikuus heideti Tallinna õpetajate seminaari pedagoogika nõukogu koosolekul, kus õpetaja, kunstnik Jansen puudus, õpilane Triik sellepärast koolist wälja, et Triik joobnud olekus peale kooliaja oli seminaari ruumidesse tulnud. Ühel päeval pärast seda, mitte pedagoogika nõukogu koosolekul, waid suure wahetunni ajal, umbes kella 11 ajal, oli Jansen sellest kuulda saanud ja järgmised sõnad öelnud: „Mina wõtan tänasel pedagoogika nõukogu koosolekul Triik'i küsimuse arutusele.“ Kahjuks kuulsid seda ütelist 2 õpilast pealt, kes juhtumisi kooliõpetajate tuppä olid tulnud, mida Jansen mitte ei olnud märganud. Selle peale oli kooli inspektris silma pilgutanud märgu andmiseks, et ta mitte edasi ei räägiks. Selle peale oli üks kooliõpetajatest ärritatud toonil tema poole pööranud, mille peale ka Jansen ärritatud saanud ja ütelnud: „Isegi Wene ajal ei heidetud õpilasi selle eest wälja.“ See asi tuli pedagoogika nõukogus arutusele, kus selle kohta eitaw seisukoht wõeti, et sarnaseid sõnu õpilaste juuresolekul ütelda ei wõi, sest see oleks demogoogia. Jansen'i hoiatati tulewikus sarnaseid sõnu tarwitamast. Ta oli ise sellega nõus ja ütles sõnasõnalt: „Püüan täita.“ Sellega luges pedagoogika nõukogu asja likwideerituks.

Kui nüüd seminaaris hakati kommunismi jälgi uurima, siis saadeti sinna koolinõunikud, kes pedagoogika nõukogu protokollidest seda asja üles leidsid. Kunstnik Jansen'i kohta on kaebtusi tulnud, et ta kommunistlike kalduwustega olewat. Minister on tähendanud õpetaja Jansen'i kohta, et tema on kommunistlike kalduwustega. Muuseas on tähelpanu

juhitud juhtumise peale, kui oli Eesti wabaduspäewal s. o. 24. weebruaril „Estoonias“ pidu, et seal on sellest pidust ka Jansen osa wõtnud ja on selle peale reageerinud, kui mitte patrioot, kellegi sellest pidust osawõtja arwamise järele. Mina usun, et mingisuguses kommunismis teda süüdistada sellepärast ei saa, kui tema ei ole mitte üles tõusnud seal lauldud laulude ajal. (Wahelhüüe: Kas see pidu oli alkoholiga?) Jah, see oli alkoholiga. (Wahelhüüe: Miks ta sinna siis läks?) See on nüüd teine asi, kas sinna keelati minemast wõi mitte, kuid nii kui ma kuulsin, oli seal lauldud — ma ei mäleta seda laulu, kuidas ta oli, umbes — „käisin mööda küla tänawat“, wõi midagi sarnast. Nii ei olnud see siis mingisugune kommunismi tundemärk, kui mõne sarnase laulu ajal tema mitte püsti ei tõusnud. Siis isegi olla seal temale weini kraest sisse kallatud. Sellest näeme siis missuguse surwe alla pannakse inimene sellepärast, kui ta ei reageeri kõigi niisuguste asjade peale ja pealegi süüdistakse sellepärast teda. Ma tean ja tunnen isiklikult kunstnik Jansen'i juba sellest ajast kui ta kunstiakadeemias õppis, olen temaga ühe suwe ühes elanud ja tean missuguste raskustega ta õppimise ajal wõitles. Kui Peeterburis Eesti manifestatsioon korraldati, peajasjalikult tööerakondliste isikute poolt, siis oli ka selle eesotsas kunstnik Jansen. Wõin ka teisi juhtumisi ette tuua, mis näitab, et teda sugugi süüdistada ei saa, kui kommunismi poolehoidjat. See oli sel suwel, kui ma temaga ühes suwitasin, siis pandi toime kunstnik Jansen'i ettevõttel elawad pildid, mis kolmes järgus olid. Esimene järk kujutas Eesti kuldset minewikku, teine järk orjapõlwe ja kolmas järk aega, millal peerud jälle kahel otsal lõkkele lööwad ja Kalew koju tuleb oma rahwale õnne tooma. See elawate piltide ettekanne ühes melodeklamatsioonidega oli kõik kunstnik Jansen'i algatusel. Mina arwan, et sellest wõiks ometi järeldada, et see inimene on patriootsete tunnetega olnud ja ta on ka seda praegu. (Wahelhüüe paremalt poolt: Piiskar oli Wene ajal ka suur patrioot, aga nüüd on ta äärmine pahempoolne.) Ma tean seda, et kunstnik Jansen töötab praegu Muhumaa naiste kallal... (Naer.) ...sest tema kui kunstnik maalib neid algtüüpidenä. (Naer ja wahelhüü-

d e d.) Teie wõite sõnadest igasuguseid nilbeid mõtteid wälja otsida, kuid see näitab ainult teie moraali kõrgust. — Teiseks, on ühe tema praeguse kunstitöö motiiviks „Lembitu surm“, mille kallal ta töötab. Ma arwan, et etteheited selle kohta, et tema mitte joojute hulgas igasuguste laulude laulmises püsti ei tõusnud, on põhjendamata, ja et ta õpilase kaitseks wälja astuda on julgenud, siis sellest weel mingisuguseid kommunistlisi kalduwusi wälja lugeda ei wõi.

Kui nüüd teised põhjendused, mida härra haridusminister ette tõi, niisama kergetel alustel põhjendawad, siis arwan mina, et härra haridusminister siin wäga kergesti ja ette waatamata faktidega opereerib. Ma wõiksin selle kohta weel teisigi näiteid tuua. Korra kõnelesin ma siin haridusministeeriumi eelarwe puhul, et seminaari õpilaste stipendiumisid tarwitab haridusministeerium muuks kuluks. Siis tähendas siin selle kohta härra haridusminister, et minu oma parteiseltsimees seminaari direktor ei osanud neid summast ära tarwitada ja nii olla need summad üle jäänud. Mina olen kõik seminaaride direktorid järele kuulanud ja ei leia neist ühtegi, kes minu parteiseltsimees oleks ja teiseks ei ole ka neil neid summast tarwitada olnud selles mõttes, nagu haridusminister oma kõnes ette on toonud. Ma arwan, et ta peaks rohkem oma sõnu järele kaaluma, mida ta siit kõnetoolilt kõneleb.

Juhataja J. Kukk: Sisse on tulnud 2 ülemineku-wormeli: 1) rkl. Piiskar'i ja 2) rkl. Linnamägi poolt. Riigikogu liikme Piiskari ülemineku-wormel on motiweeritud ja sellepärast tuleb ta esimesena hääletamisele. See on järgmine: „Ära kuulates haridusministri seletust arupärimise peale haridusministeeriumi korralduse kohta õpetajate kutsetunnistuste wäljaandmise ja õpetajate registreerimise asjus, tunnustab Riigikogu selle mitte rahuloldawaks, ministeeriumi korralduse hariduspõllul lubamatuks, peab tarwilikuks, et walitsus selle ringkirja wiibimata ära muudaks ja läheb päewakorras edasi.“

Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) See ülemineku-wormel on 22 häälega 17 wastu tagasi lükatud.

Rkl. Linnamägi ülemineku-wormel on järgmine: „Walitsuse seletust iseseiswa sotsialistliku tööliste partei Riigikogu

rühma arupärimise puhul haridusministeeriumi korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste wäljaandmise ja õpetajate registreerimise asjus ära kuulates läheb Riigikogu päewakorras edasi.“ (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on poolt. (J. Piiskar (is.): Palun hääled ära lugeda.) Nõutakse hääle äralugemist. (Loetakse hääli.) Rkl. Linnamägi ülemineku-wormeli wastuwõtmise poolt on 25 häält ja wastu 20. Sellega on rkl. Linnamägi liht ülemineku-wormel wastu wõetud. (J. Piiskar (is.): Olete wõitnud, härra Bauer!). Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

5. Riigikogu liigete
J. Wanja, E. Kägu
ja O. Gustawsoni
arupärimise-ettepanek
Wabariigi
Walitsusele Pärnumaa
sotsialistliku noorsooühingu sul-
gumise kohta Riigi-
kohtu poolt.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Ülepärnumaalise sotsialistliku noorsooühingu asutajatele liikmetele saadetud hiljuti kätte politsei kaudu järgmise kohtuotsuse ärakiri:

„Riigikohtu administratiiv osakonna toimetus Nr. 1016 — 1921 a. — Eestis wabariigi nimel.

Riigikohus — administratiiv osakonnas Tartus Riigikohtu ruumides, awalikul kohtuistungil, kohtuministri ettekannet Wiljandi-Pärnu rahukogu „Ülepärnumaalise sotsialistliku noorsooühingu“ registreerimise 27. juunist 1921 a. Nr. 810 all järelewalwe korras tühjakstunnistamise asjas, otsustas Riigikohus:

Wiljandi-Pärnu rahukogu otsus 27. juunist 1921 a. ülepärnumaalise sotsialistliku noorsooühingu registreerimise asjas walwekorra ära muuta ja rahukogule ette kirjutada nimetatud ühing registrist maha kustutada ja sellest ühingule teatada.“

Põhiseaduse määrus, et „ühinguisse ja liitudesse koondumine on Eestis waba“, on ammu juba tühjaks sõnakõlksuks saanud — niipalju, kuipalju see puutub tööliklassi. Nüüd on asi, nagu näha ülemalmainitud otsusest, juba niikaugele jõudnud, et mitte ainult sõjaseaduse abil, waid kohtukorras neid ühisusi hakatakse tööliklassilt ära wõtma, mis omal ajal demokraatlise wabariigi kohtute nõelasilmast läbi pääsesid.

Allakirjutajad panewad Riigikogule ette pöörata walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1) Kas peab Wabariigi Walitsus põhiseaduse § 18 rikkumiseks kohtuministri ettekannet Riigikohtule ülepärnumaalise sotsialistliku noorsooühingu registrist mahakustutamise kohta?

2) Kui aga Wabariigi Walitsus kohtuministri mainitud samme peab põhiseaduse rikkumiseks — kas kawatseb ta ja millal ning missugusel wiisil süüdlasi wastutusele wõtta?

Riigikogu liikmed

(Allkirjad) J. Wanja,

Tallinnas, E. Kägu,

22. märtsil 1922 a. O. Gustawson.“)

Juhataja **J. Kukk**: Sõna on arupärimise põhjendamiseks rkl. Kägu'l.

E. Kägu (kom.): See arupärimine käib Pärnumaa sotsialistliku ühingu sulgumise kohta Riigikohtu poolt. Siin on kohus tarwitanud jälle ühte konksu, et töölisteühisust ära likwideerida. Eestkätt peab siin toonitama, et alles hiljuti andis Tallinnas ametiühisuste kesknõukogu ühes Tartu ja Pärnu kesknõukogudega üleestimaalise ametiühisuste kesknõukogu põhikirja kohtule registreerimiseks sisse. Seal leiti aga, et see ei olla teatud wigade pärast wastuwõetaw ja saadeti ta tagasi niisuguse lolli weaga... (J. Hünerson (põl.): Teie tegite selle lolli wea!) ...Ei, meie ei ole seda teinud, waid seda tegi registreerimise asjade läbiwaataja Tamman. Nimelt tema ütles, et põhikirjas olla loterii ette nähtud, aga kas olla siseminister selle kohta luba annud, et loteriid sinna sisse üles wõtta. Kuna aga natuke aega warem andis iseseiswad sotsialistid palwe sisse neile lubada loteriid toime panna, ja kuna ei leitud nende põhikirjas loterii toimepanemiseks midagi olewat, siis selle tõttu ei antud neile siseministeriumist selleks ka luba. Hiljuti taheti ülemaalist noorsooliitu registreerida, siis leiti jälle, et nemad ei wõi nii awarat põhikirja saada, nagu seda on kodanlise noorsoo ühingud saanud, et temal peawad kitsamad piirid olema ja et peab haridusministeriumi poolt ennem luba küsima, kuidas haridusministerium lubab neid ühinguks minna, wõi peawad nad kooli minema. Ja kui haridusministerium selleks oma nõusolemist awaldab, siis wõimaldakse neile see põhikirja registreerimine. Niikaua aga, kui haridusministerium ei ole oma nõusolemist awaldanud, ei saa

ka kohus seda põhikirja registreerida ja saatis ta tagasi. Kuid need on alles algatused, kus põhikiri ei olegi weel registreeritud. Kuna aga Pärnumaa sotsialistlikul noorsooühingul oli juba põhikiri registreeritud ja see ühing tegutses juba hulk aega. Kuid nüüd kohus hakkab neid ühinguid, mis on registreeritud ja lubatud sel ajal kui riigile kaitset waja oli, sulguma, sest et nüüd juba jalgu hakatakse maha saama. Seda algust on tehtud selle Pärnu sotsialistlike ühinguga ja ei wõi kindel olla, et ka kõik teised tööliste organisatsioonid wõiks püsima jääda, et ka nende põhikirjasid ära ei kustutata. See noorproletaarlaste ühing lõpetati ära kunni sõjaseaduse ärakaotamiseni. Aga küsimus on, kas teda ülepea lastakse enam tegutsema hakata. Selles näeme ära, missuguseid konksusid kohtud nende ühingute kallal tarwitawad, mis nüüd enam wähem pahempoolset woolu kannawad. Nendele ühingutele ei anta tegutsemise wõimalust, kuna aga nendele, kes endid arendawad ja kaswatawad ainult töörahwa tapmisele, nendele ei tehta mingisuguseid kitsendusi ja ma ütlen, et praeguse maksu riigi korra poolt neid takistusi ka kunagi tehtud ei saa, waid neile ühingutele antakse weel abi, et nad edasi wõiks tegutseda. Mina ei hakka neid üksikuid asjaolusid arwesse wõtma, mis üldse on tööliste organisatsioonide kallal tarwitatud, et neid ära likwideerida. Kahtlane on, kas ka see kisendaw wägwald wastukõla leiab Riigikogu poolt? Teie ütlete, et see ei ole wägiwald, aga mina ütlen, et see on täiesti suur wägwalla tarwitamine meie noorsoo kallal, on meie noorsoo kägistamine. See arupärimine nõuab oma wastuwõtmiseks kõigist 25 häält ja mina kahtlen, kas ta praegusel momendil wastuwõtmist leiab. Teie põhjendate jälle sellega, et sellel arupärimisel ei ole mingisugust alust, et see on ainult demagoogia. Igatahes tahab kohtuminister oma staabiga omale kuulsust omandada, aga niisugused asjad peawad rahwa ees awalikuks tehtud saama, et rahwas mitte pimedasse ei jääks.

Neid asjaolusid arwesse wõttes, paue ma ette seda arupärimist wastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Arupärimist on toetanud 10 Riigikogu liiget. — sellega mitte nõuetaw arw, — sellepärast on arupärimine tagasi lükatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Riigikogu liigete J. Wanja, E. Kägu ja O. Gustawsoni arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele Wenemaa sotsialistliku föderatiivse nõukogude wabariigi kodakondsusesse kuuluwa Leonhard Tiitseni wangistamise ja kaitsepolitsei prowokatsiooni kohta.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Neil päewil wangistati kaitsepolitsei poolt Wenemaa sotsialistliku föderatiivse nõukogude wabariigi kodakondsusesse kuuluw Leonhard Tiitsen, kes auriku „Transbalt“ madrusena Tallinna tuli ja siin linna käima läks. Wangistatule

pannakse süüks seda, et ta hiljuti pantwangina nõukogude-Wenemaale wahetatud ja et niisugustel õigust ei olewat Eesti „mannermaale ilmuda“.

Peab aga silmas pidama seda, et kuigi leiduksid määrused, millele järele nõukogude-Wenemaale wahetatud pantwangid mitte Eesti territooriumile astuda ei tohi, siis käesolew juhused kuidagi nende määruste alla ei käi, kuna Tiitsen mitte oma isiklisel soowil Tallinna sadamasse ei ilmunud, waid see tema teenistusest olnes, ja et maaletulek kaitsepolitsei lubaga sündis.

Kuid ei ole seadust maksuma pandud Eestis, mille järele kord juba amnesteeritud süüdlased (ja Tiitseni tuleb amnesteerituks pidada) käiksid karistuse alla amnestia läbi lõpetatud asjas, kui nad, kas wõi nõukogude-Wenemaa kodakondlasena ilmuwad Tallinna uulitsale.

Käesolewal juhusel wõidi aga Tiitseni arreteerida ainult sellepärast, et kaitsepolitsei temale luba andis maale tulla. Järjekult, wastutust Tiitseni maaleilmumise ning keeldmääruste rikkumise eest, mis maksuma olewat pandud, kannab kaitsepolitsei.

Mainitud asjaolusid silmas pidades panewad allakirjutajad Riigikogule ette Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega pöörata:

1) Kas on walitsusel teada, et neil päewil Tallinnas wangistati Wenemaa sotsialistliku föderatiivse nõukogude wabariigi kodakondlane Leonhard Tiitsen kaitsepolitsei poolt sellepärast, et Tiitsen Eesti territooriumile tulnud mingisuguste määruste wastu, millede järele

olewat nõukogude-Wenemaale wahetatud pantwangide Eestisse ilmumine keelatud?

2) Kas on walitsusel teada, et Tiitsen'ile kaitsepolitsei poolt oli luba antud Tallinna linna tulla?

3) Kas kawatseb walitsus Leonhard Tiitsen'i wiivitamata wabastada ning kaitsepolitsei wastawad ametnikud seaduswastalise wangistamise eest wastutusele wõtta?

Riigikogu liikmed

(Allkirjad) J. Wanja,

Tallinnas, E. Kägu,
22. märtsil 1922 a. O. Gustawson.“)

Juhataja **J. Kukk**: Sõna on arupärimise põhjendamiseks Riigikogu liikmel Kägu l.

E. Kägu (kom.): Siin see arupärimine jälle näitab ära seda, et kui meie parempoolsetes ringkondades öeldakse, et kaitsepolitsei kaitseb riiki, siis see täiesti wale on ja ma küsiks inüüd, millega ta siin riiki kaitseb, kui ta rahwuswahelist liikumise õigust kitsendab. Eestist saadeti wälja, õigemini wahetati ära, seltsimees Leonhard Tiitsen, tähendab teda amnesteeriti siit wälja saates ja nüüd kus ta tagasi tuli siia, arreteeriti ta. (Siseminister K. Einbund: Ta saadeti ainult sel tingimisel wälja, et ta enam kunagi siia tagasi ei tule, mingil tingimisel.) Selle peale wastan ma Teile ainult kahe kolme sõnaga, härra Einbund. Teie ütlesite, et ta siia kunagi tagasi tulla ei tohtinud. Ta ei tulnudki ise siia, teda tõi Wene laew. (Naer. Paremaltpoolt: Siis on laew süüdlane.) Härrad põllumehed, ma ütlen teile, kas see on siis ainult wõimaldatud, et härra Jaan Tõnisson ehk ükskõik missugune isik teie seast oma kilukarbiga kuhugile kongressile ehk parlamenti läheb. No ütlege, kellel on siin õigus ja kellel ei ole? Kas see teie maa siin nii püha on, et kui inimene oma jala siia peale paneb, siis ta kinni wõetakse. Ma ütlen, et teda ei wõetud mitte sellepärast kinni, et ta siia tagasi tuli, waid arreteerimiseks olid hoopis teised põhjused. Ma ei tea kindlasti, kas tal oli kohtuministri käest luba maaletulekuks wõi ei olnud, aga siia tuli ta Wene nõukogude madrusena, kui Wene nõukogude wabariigi tööline. Põhjus ei olnud mitte selles, et tal siiatulekuks

mitte luba ei olnud. Ma wõin teile näpude peal üles lugeda palju isikuid, keda teie siit wälja saatsite ja kes ise salaja üle piiri on läinud. Nemad käiwad siin ringi ja neil on selleks luba, ja teisi teie arreterite. (A. Weiler (töer.): Aga see on ju prowokatsioon.) See on tingimata prowokatsioon. (Naer, müra. A. Weiler (töer.): Teie annate ju oma seltsimehed ülesse.) Ei anna, see on teie kaitsepolitsei prowokatsioon. Lugu seisab nüüd selles, et teie luba ei anna inimestele eneste maa pinnal liikuda. (Paremalt poolt: Punane order wõetakse ära.) Lugu seisab selles, et Tiitsen minewal aastal tahtis üle piiri minna, ta tabati kinni ja siis kaitsepolitseis weeti teda mööda põõsaaluseid ja põõsataguseid ja taheti teda ära osta. Wenemaale saades paljastas Tiitsen seda asjaolu, nimelt et kaitsepolitsei rahaga teda ära osta tahtis, mida aga seltsimees Tiitsen ei teinud. Nüüd leitakse, et see kuritegu on, kui seltsimees Tiitsen seda lugu kirjatükis awaldas. Aga kahju on tõesti, et teil Eestis niisugust tsensori ei ole, kes niisuguseid kirjatükke tsenseeriks. Seltsimees Tiitsen wõeti kinni ja anti temale nüüd süüks, et ta siia on tahtnud tagasi tulla. Kui ta siit ära saadeti, siis ei olnud tal suuremat häda midagi, aga kes wastab nüüd selle eest kui ta nüüd kaitsepolitseist wälja pääseb, et ta siis ka terve on, wõib olla on ta nahk praegu juba kirju. Wõib olla kaob ka sama jäljetult kui kadusid seltsimehed Raudsepp ja Pettai. Mina ei näe tõesti seltsimees Tiitseni asjas kuritegu, waid see on puht kaitsepolitsei prowokatsioon ja selle tagajärg, et Poola, Eesti ja Leedu wahel liit tekkinud ja see nüüd tahab sõjakärrasse kiskuda rahwuswahelisi õigusi rikkudes. Ja nad hakkawad niisuguste tempudega peale, et wäljamaa alamaid arreteriwad. Kas selleks antigi Sootsile miljard kuussada miljoni marka, et ühe ainsa inimese pärast kaitsepolitsei staapi ülewal pidada. Ma ütlen, kui niisugused asjad edaspidi korduwad, siis ei ole see mitte kaugel, waid ta tuleb tingimata, siis ei wõi teie mitte nuriseda, et waadake, kommunistid tahawad seda, waid teie ise kutsute seda sihilikult wälja. (Müra, wahelhüüded paremalt poolt ja keskelt.) Näidake mulle seda ära, kas on seda Wenemaal ette tulnud, et seal on arreteritud isikuid, kes on Eesti kodakondsusesse registreeritud.

Kes on seda näinud? Näidake mulle üks niisugune juhtumine ära, kuna aga mina wõin neid teile mitu tükki tuua, mis siin on juba tehtud. Ma ei hakka neid asjaolusid pikalt põhjendama, sest nii kui nii on minul teada, et see rahwuswahelise õiguse rikkumine on. (Müra, wahelhüüded: Teie olete ju wäljamaa alamaid.) Teie ei pea mingisugustest rahwuswahelistest õigustest kinni, waid olete siin isikupuutumast rikkunud. (Wahelhüüde paremalt poolt: Kas wäljamaa alamaid ei tohi arreterida?) Seda tohib teha, selleks olgu aga põhjus, aga teil ei ole seda põhjust ette näidata, nii sama nagu teil ei ole praegu mingisugust põhjust seltsimees Tiitseni wangishoidmiseks. Kui tema kohtu ette tuuakse, siis laiuab siin sõjaminister oma käsi, et waadake mul ei ole midagi tema süüdistamiseks ette tuua, aga inimene on niikaua kinni istunud, et ta lutikatest pooleldi on ära söödud, ilma et ta milleski süüdi oleks. Sellepärast räägin mina siit, et teie olete kõige jämedamalt isiku puutumast rikkunud. (Üldine müra, wahelhüüded igalt poolt. J. Laidoner (põl.): Mis parlamendist Teie siis pärit olete? Kas Teie räägite siin Wene wõi Eesti parlamendis?) See pole praegu mitte Teie asi. (Kära, wahelhüüded: See on erapooletus. J. Laidoner (põl.): Kasige minema! Juhataja kõlistab.) Neid asjaolusid arwesse wõttes nõuame meie nüüd kaitsepolitseinikka, kes neid prowokatsiooniliselt ja sihilikult arreterinud, kohtulikule wastutusele wõtta, arreterituid wabastada ja seda arupärimist wastu wõtta.

Juhataja J. Kuk: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 11 häält, seega on see arupärimine tagasi lükatud. Päewakord on läbi. Sõna on teadaandmiseks sekretääril.

7. Teadaanne riigi 1922 a. eelarweosade arutamise järjekorra kohta õhtupoolsel koosolekul.

Sekretäär A. Tupits: Täna sel Riigikogu koosolekul peale lõunat, tuleb arutamisele II lugemisel riigi eelarwest: Riigikogu, riik kontrolli, Riigiwanema, riigikantselei ja rahaministeeriumi eelarwed.

8. Teadaanne sõjaringkonnakohtu korraldawa kohtuistungi määruse ära kirja rkl. S. Andrejewi mittewabastamise asjus koosseisu komisjoni andmise kohta.

Peale selle on weel teatada, et juhatus poolt on antud koosseisu komisjoni sõjaringkonna-kohtu korraldawa kohtuistungi määruse ära kiri 25. märtsist 1922 a.

Peale selle on weel teatada, et juhatus poolt on antud koosseisu komisjoni sõjaringkonna-kohtu korraldawa kohtuistungi määruse ära kiri 25. märtsist 1922 a.

rkl. Sergei Andrejew'i wahi alt mittewabastamise asjus.

9. Teadaanne järgmise Riigikogu koosoleku kohta.

Lõpetan Riigikogu koosoleku. Koosolek lõpeb kell 12.15 min.

Juhataja J. Kuk: Järgmine Riigikogu koosolek on õhtu kell 5 ajaks määratud.

Algkirjale alla kirjutatud:

Riigikogu esimees Joh. Kuk.

Sekretäär A. Tupits.